

Sygn. akt III UK 211/14

POSTANOWIENIE

Dnia 16 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania S. R.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J.
o emeryturę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 16 kwietnia 2015 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...].
z dnia 25 czerwca 2014 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 25 czerwca 2014 r., na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 22 lutego 2013 r. (mocą którego zmieniono decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J. z 22 maja 2012 r. i przyznano wnioskodawcy S.R. prawo do emerytury od daty złożenia wniosku), zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną ubezpieczonego. Skargę oparto na podstawie naruszenia przepisów postępowania: 1/ art. 379 pkt 5 k.p.c. oraz 2/ art. 227 k.p.c., 236 k.p.c., 278 § 1 k.p.c. i 233 § 1 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, a także o zasądzenie od organu

rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Jako przesłankę o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano nieważność postępowania z uwagi na pozbawienie ubezpieczonego możliwości obrony swoich praw oraz występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, sprowadzającego się do pytania, czy sąd rozpoznający sprawę jest uprawniony do zlecenia biegłemu dokonania oceny materiału dowodowego oraz subsumpcji ustalonego stanu faktycznego pod obowiązujące normy prawne.

W uzasadnieniu wniosku podniesiono, że Sąd Apelacyjny w [...]. pozbawił ubezpieczonego możliwości obrony jego praw przez dopuszczenie na ostatniej rozprawie w dniu 25 czerwca 2014 r., bezpośrednio przed wydaniem wyroku, dowodu z akt sprawy Sądu Okręgowego w R. o sygn. akt. IV U [...], z którymi ubezpieczony nie miał możliwości zapoznania się ani wypowiedzenia się co do ich treści. Uzasadniając natomiast występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego skarżący podkreślił, iż w niniejszej sprawie Sąd powołał biegłego na okoliczność, czy praca ubezpieczonego była pracą w warunkach szczególnych. Było to w istocie powołanie biegłego celem przeprowadzenia przez niego oceny dowodów i dokonania subsumpcji. Po raz ostatni jednoznacznie w tym zakresie wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 stycznia 1970 r. (II PR 18/69), w którym stwierdził, że do dokonywania wszelkich ustaleń w procesie powołany jest sąd, a nie biegły. Sąd może przy tym korzystać z pomocy biegłego w zakresie wymagającym wiadomości specjalnych, lecz biegły nie może wyręczać sądu w dokonywaniu ustaleń (a zwłaszcza ocen prawnych), do czego nie jest powołany. Orzeczenie to zapadło 44 lat temu, w odmiennej sytuacji ustrojowej, a w nowszym orzecznictwie Sąd Najwyższy nie wyrażał tak jednoznacznego poglądu. Wobec tego, zdaniem skarżącego, istnieje potrzeba rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, czy teza powołanego wyroku z dnia 20 stycznia 1970 r. pozostaje nadal aktualna i udzielenia odpowiedzi na przedmiotowe istotne zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Odnośnie do pierwszej wskazanej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, tj. implikującego nieważność postępowania pozbawienia strony możliwości obrony przysługujących jej praw, godzi się zauważyć, że pozbawienie to polega na całkowitym odjęciu stronie w postępowaniu sądowym, wbrew jej woli, możliwości podejmowania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60, Nowe Prawo 1963 nr 1, s. 117 z glosą W. Siedleckiego i wyroki z dnia 20 stycznia 1966 r., II PR 371/65, OSNCP 1966 nr 10, poz. 172 oraz z dnia 27 maja 1999 r., II CKN 318/98, niepublikowany). Dlatego nie można stwierdzić nieważności postępowania, gdy strona podjęła czynności w procesie, nawet doznając utrudnień w popieraniu dochodzonych roszczeń lub obronie przed żądaniami strony przeciwnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1968 r., I CR 432/67, OSNCP 1969 nr 7-8, poz. 137, z dnia 1 października 1998 r., I PKN 359/98, OSNAPIUS 1999 nr 21, poz. 681, z dnia 2 kwietnia 1998 r., I PKN 521/97,

OSNAPiUS 1999 nr 6, poz. 203 i z dnia 10 marca 1998 r., I CKN 524/97, Prokuratura i Prawo 1999 nr 5, poz. 43). Wymieniona przyczyna nieważności postępowania jest sformułowana w sposób bardzo ogólny, przez co może obejmować różne stany faktyczne. Dlatego też należy oceniać jej ewentualne wystąpienie przy uwzględnieniu konkretnych okoliczności sprawy, bacząc że w grę wchodzi jedynie takie przypadki, w których strona rzeczywiście była pozbawiona możliwości obrony i nie działała w postępowaniu, a nie gdy mimo naruszenia przepisów procesowych podjęła jednak czynności w tym postępowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2008 r., II CSK 593/07, LEX nr 494150). Do pozbawienia strony możliwości obrony jej praw dochodzi wówczas, gdy z powodu naruszenia przez sąd określonych przepisów lub zasad procedury cywilnej strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub istotnej jego części i nie miała możliwości usunięcia skutków tych uchybień na następnych rozprawach poprzedzających wydanie wyroku w danej instancji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 lutego 2004 r., IV CK 61/03, LEX nr 151538). W tym kontekście w orzecznictwie przyjmuje się, że o nieważności postępowania z omawianej przyczyny można mówić tylko w razie pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, a nie jej ewentualnego ograniczenia na etapie postępowania wcześniejszym niż etap bezpośrednio poprzedzający wydanie wyroku (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2005 r., III CK 271/04, LEX nr 175995). Inaczej rzecz ujmując, przy ocenie, czy doszło do pozbawienia strony możliwości działania, trzeba najpierw rozważyć, czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, następnie zbadać, czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony do działania w postępowaniu, wreszcie ocenić, czy pomimo zaistnienia wspomnianych przeszkód strona mogła bronić swych praw w procesie. Dopiero w razie kumulatywnego spełnienia wszystkich tych warunków można uznać, że strona została pozbawiona możliwości działania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, LEX nr 424315).

W przedmiotowej sprawie nie zachodzi nieważność postępowania w podanym wyżej znaczeniu. Wnioskodawca wraz z pełnomocnikiem brali udział w rozprawie w dniu 25 czerwca 2014 r. (k. 227) i mieli możliwość wypowiedzenia się w kwestii dopuszczonego przez Sąd Apelacyjny dowodu z akt innej sprawy

sądowej toczącej się przed Sądem Okręgowym w R. oraz zgłoszenia zastrzeżeń co do sposobu przeprowadzenia tego dowodu i złożenia stosownych wniosków. Zarzucane w skardze kasacyjnej naruszenie przepisów proceduralnych należy analizować nie w kontekście nieważności postępowania, o jakiej mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c., lecz - ewentualnie - jako uchybienia mogące mieć wpływ na wynik sprawy w rozumieniu art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

Natomiast co się tyczy tej przesłanki przedsądu, jaką jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, to wypada podkreślić, iż obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane). Sformułowanie zagadnienia powinno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego. Nie każde więc orzeczenie, nawet błędnie wydane, zasługuje na kontrolę w postępowaniu kasacyjnym (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147, z dnia 18 marca 2004 r., I PK 620/03, LEX nr 513011, z dnia 8 lipca 2004 r., II PK 71/04, LEX nr 375715 i z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Nie spełnia określonego w art. 398⁹ § 1 k.p.c. wymagania sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w sposób ogólny i nieprecyzyjny, a zwłaszcza ograniczenie się do samego postawienia pytania, bez odniesienia się do problemów interpretacyjnych przepisów (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 332/07, LEX nr 452451 i z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538).

Odnosząc powyższe do przedmiotowej sprawy stwierdzić należy, że przedstawione przez skarżącego zagadnienie prawne pozbawione jest przymiotu istotności, gdyż poruszona przez skarżącego kwestia była przedmiotem licznych

wypowiedzi judykatury. W orzecnictwie sądowym wyrażono pogląd, że zadaniem biegłego jest naświetlenie i umożliwienie wyjaśnienia przez sąd okoliczności z punktu widzenia posiadanych przez biegłego wiadomości specjalnych, przy uwzględnieniu zebranego i udostępnionego mu materiału sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 1969 r., I CR 140/69, OSNC 1970 nr 5, poz. 85; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2006 r., V CSK 360/06, LEX nr 238973). Dowód z opinii biegłego podlega ocenie sądu z zastosowaniem art. 233 § 1 k.p.c., według właściwych dla przedmiotu opinii kryteriów zgodności z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych opinii, a także sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w niej wniosków (zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2000 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001 nr 4, poz. 64; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2002 r., V CKN 1354/00, LEX nr 77046; por. także uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego z dnia 8 września 1964 r., II PR 457/64, OSNC 1965 nr 3, poz. 53; z dnia 12 listopada 1970 r., I PR 350/69, LEX nr 14094; z dnia 12 września 1973 r., II PR 220/73, LEX nr 14228; z dnia 17 maja 1974 r., I CR 100/74, LEX nr 7497; z dnia 3 czerwca 1974 r., II CR 273/74, LEX nr 7510; z dnia 22 stycznia 1976 r., I CR 917/75, LEX nr 7794; z dnia 3 listopada 1976 r., IV CR 481/76, OSNC 1977 nr 5-6, poz. 102).

Praca w szczególnych warunkach to w istocie określona sytuacja faktyczna, natomiast o jej kwalifikacji prawnej decyduje sąd a nie biegły (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2014 r., III UK 196/13, LEX nr 1540140). Jeżeli biegły, z przekroczeniem granic swoich kompetencji - obok wypowiedzi w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych - zamieści w opinii także sugestie co do sposobu rozstrzygnięcia kwestii prawnych, sąd powinien je pominąć (wyrok Sądu Najwyższego z 4 marca 2008 r., IV CSK 496/07, LEX nr 465046). Nie dyskwalifikuje to jednak całości opinii biegłego (wyrok Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 2010 r., II PK 300/09, LEX nr 602257).

Konkludując, w orzecnictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, iż w sytuacji gdy biegły w swojej opinii zawarł twierdzenia z przekroczeniem granic swoich kompetencji, sąd powinien je pominąć. Nie oznacza to jednak, że tylko z tej przyczyny opinia również w zakresie mieszczącym się w kompetencjach biegłego,

staje się nieprzydatna, gdyż - jak każdy środek dowodowy - podlega ona ocenie sądu orzekającego (por. wyroki z dnia 24 listopada 1999 r., I CKN 223/98, Wokanda 2000 nr 3, s. 7; z dnia 14 marca 2007 r., III UK 130/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 113, z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 496/07, LEX nr 465046 oraz z dnia 27 maja 2010 r., II PK 359/09, LEX nr 603828).

Reasumując: wobec niewykazania istnienia powołanych w skardze kasacyjnej przesłanek przedsądu, z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. należało orzec jak w sentencji.

I.n